

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM TARİHİ)
ANABİLİM DALI

**EYÜP SABRİ PAŞA
VE
TARİHÇİLİĞİ**

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	180924
Tas. No:	929 EYÜ

Doktora Tezi

04 EKİM 2009

Mehmet Akif Fidan
SONRA GELEN DOKÜMAN

Mehmet Akif Fidan

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Seyfettin ERŞAHİN

Ankara-2008

اینانچ الپ، جودت - معلم جودت

احساسات واقع‌گرایی در نقاشی اروپا (۱۹۵۲م)؛ نگاهی به آلبوم فاتح با همکاری ش. ایشیراوغلو (۱۹۵۲م)؛ سلام بر یونس امره که تحقیق و بررسی است (۱۹۶۶م)؛ درباره مؤسسات فرهنگی در روستاها (۱۹۷۹م)؛ ترجمه ترکی جمهور افلاتون، با همکاری م. علی جیمجر (۱۹۵۹م) که این ترجمه در ۱۹۵۹م برنده جایزه ترجمه بنیاد زبان ترکی شد؛ ترجمه‌های شعر (۱۹۷۹م)؛ ترجمه مقالات از موتنی؛ ترجمه قصه‌های کامل لافوتن؛ ترجمه رباعیات خیام (۱۹۶۱ و ۱۹۶۹م)؛ ترجمه مویی دیک اثر هرمان ملویل؛ ترجمه مقالات اثر آلبر کامو؛ ترجمه گارگانو اثر فرانسوا رابله. از ساخته‌های مستند او است: جنگل‌های آناتولی (۱۹۵۶م)؛ خورشید هیتی‌ها (۱۹۵۷م)؛ قلم سیاه (۱۹۵۸م)؛ نمود رنگ‌ها در تاریکی (۱۹۵۹م)؛ سورنامه (۱۹۵۹م)؛ راه‌های آناتولی (۱۹۵۹م)؛ موزائیک‌های رم در آناتولی (۱۹۵۹م)؛ باورهای آناتولی قدیم (۱۹۶۸م)؛ مجموعه آثار (۱۹۸۱ - ۱۹۸۲م).

منابع: نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۴۵۲

Hayyam, 48; Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 3/131-132; Türk edebiyatçılar sözlüğü, 216-217; Türk edebiyatı ansiklopedisi, 1/39, 148; 2/322-323, 357, 475-478; 3/656, 684, 783, 855; 4/1211-1212; Türkiye yazarlar ansiklopedisi, 395-396; Yazarlar sözlüğü, 177-178.

شیدایی

ایوب صبری یاشا (ay.yub.sab.ri.pā.šā)، ایوب فرزند سیدشریف‌الاسلام فرزند احمد، - استانبول ۱۳۰۸ ق/ ۱۸۹۰م، دولتمرد، تاریخ‌نگار و مترجم عثمانی. درباره سال‌های نخستین زندگی و تحصیلات وی آگاهی در دست نیست. آنچه درباره زندگی وی می‌دانیم از کار و مناصب او است. وی نخست به خدمت بحریه (نیروی دریایی) درآمد و پس از چندی کارکردن در ترسیانه عامره (کشتی‌سازی) رفته‌رفته مناصب اداری را پشت سر گذاشت و مقامش تا قائم‌مقامی و میرالای بالا رفت و در پی آن در ۱۳۰۲ ق/ ۱۸۸۵م منصب میرلویابی یافت. وی همچنین مدیر رشدیه بحریه (دبیرستان ویژه نیروی دریایی) و مدرس مکتب فنون بحریه بود. از دیگر مناصب وی می‌توان به ریاست محاسبات بحریه و نیابت رئیس کمیسیون اصلاحات بحریه

ایوب اوغلو (ay.yub.oğlu)، صباح‌الدین فرزند محمد رحیمی بیگ، آقچه‌آباد ۱۹۰۸ - استانبول ۱۹۷۳م، نویسنده، مترجم و مستندساز ترکیه. پدرش از صاحب‌منصبان و نماینده مردم طرابزون در مجلس و برادر کوچکش، بدری رحیمی ایوب اوغلو (۱۹۱۳ - ۱۹۷۵م)، از شاعران و نقاشان برجسته بود. ایوب تحصیلات ابتدایی را در کوتاهیه (۱۹۲۲م) و دوره‌های راهتمایی و دبیرستان را در طرابزون به پایان رساند (۱۹۲۸م). سپس با نخستین گروه دانشجویی اعزام به خارج که آتاتورک بانی آن بود، به فرانسه رفت و تحصیلات عالی‌اش را در دانشگاه‌های دیژون، لیون و پاریس به پایان رساند (۱۹۲۸ - ۱۹۳۲م). پس از بازگشت به ترکیه، دانشیار زبان و ادبیات فرانسه در دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول شد (۱۹۳۳ - ۱۹۳۹م). وی بازرس اداره معارف، عضو هیأت تعلیم و تربیت، معاون و سپس رئیس اداره ترجمه و مدرس تاریخ در اداره ترجمه و پژوهشگاه عالی حسن اوغلوکوی بوده است (۱۹۳۹ - ۱۹۴۷م). سپس بار دیگر به فرانسه رفت و پس از بازگشت (۱۹۴۸م) در دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول، مدرس ادبیات تطبیقی ترک - فرانسه (۱۹۵۰ - ۱۹۶۰م) و مدرس تاریخ هنر در دانشگاه صنعتی و مدرسه هنرهای تطبیقی شد (۱۹۵۱ - ۱۹۵۸م). در ۱۹۶۰م وی به همراه صدوچهل‌هفت تن دیگر، از دانشگاه اخراج شد، اما دوباره او را دعوت به کار کردند. در ۱۹۶۳م به سبب ترجمه کتاب نوشته‌های انقلاب اثر بایئوف، به همراه و داد گون‌یول دستگیر و سه سال زندانی و سپس تبرئه شد. در دوازده مارس همان سال، با برقراری حکومت نظامی، دوباره با و داد گون‌یول و عذرا اراحت دستگیر و سپس آزاد شد. وی مقالات، نقدها و بررسی‌هایش، درباره فرهنگ و تمدن آناتولی، را از ۱۹۳۱م در روزنامه‌ها و نشریاتی چون حاکمیت ملیه، دان، کولتور هفته‌سی، انسان و وارلیق و از ۱۹۴۶م در یاپراق، ایمه‌جه، طنین و ینی‌افقلار، به چاپ رساند. وی همچنین با همکاری چند تن فیلم‌هایی مستند درباره تمدن آناتولی ساخته است. خاکجای او در مرکزافندی استانبول است. از آثارش: رآلیسم فرانسوی (۱۹۴۰م)؛ آبی و سیاه (۱۹۶۱م) که در ۱۹۶۰م برنده جایزه آناج شد؛ نوشته‌هایی درباره هنر (۱۹۷۴م)؛ پیرسلطان ابدال (۱۹۷۷م)؛

- Mahalli 379
- Ibn al-Mibrat 380
- Sa'uti 380
- Ibn al-Deyba 380
- Ibn Hacer - al-Haytami 381
- Ali al-Kari 381
- Abdurrahman Abdi Pasa 381
- Muhibbi Muh. Emin 382
- Osmanfede Ahmed Taib 382
- Trabzoni 383
- Cemal 383
- Ilahi Bahs (Turk) 384
- Ahmed Mukhtar Pasa Ferik 386
- Eyup Sabri Pasa 386
- Ibn al-Nahvi 387
- Suhreverdi Mahmut 387
- Halik b. Kalavun 387
- Uryani Osman Ef. (TRK) 389
- Busiri Muh. Said 390
- Abu Hayyan al-Andalusi 391
- Ibn Nubate al-Misri 391
- Firuzabadi 391

- Ibn Allan 392
- Kasid et al - Burda (Ka'b)
- Ka'b b. Zuhayr
- Busiri 376
- Niftaveyh 376
- Ibn Durayd 376
- Ibn al-Zubari Abu Bekr 377
- Ibn Haleveyh 377
- Abu Ali al-Merguli 377
- Tebrizi Halib 377
- Umevi (377) TRK
- Zubari Kamaliddin 377

- Abdullatif al-Bajjardi 377
- Kasani Abdurrazzak 377-378
- Ibn Farhun Bedreddin 378
- Ibn Hicam 378
- Abdulkadir al-Bajjardi 378
- Bacur: 378
- Mukrekar 378
- Carcani Seyyid Sari 379
- Firuzabadi 379
- Ibn Hicac 379
- Devletabadi 379

بانت سعاد

وتسمى البردة قصيدة كعب بن زهير بن أبي سلمى في مدح النبي (صلى الله عليه وآله وسلم)
 طبعت بليدن سنة ١٧٤٨ هـ، وداهلي سنة ١٨٢٣ هـ، وباريس سنة ١٩٠٤ هـ، ومصر سنة ١٣٤٧ هـ
 وطبعات أخرى.

محمد بن حبيب البصري المتوفى سنة ٢٤٥ هـ (كذا في فهرس الأثرية ٥: ١٤٧).	شرح بانت سعاد
أوله: الحمد لله الذي خلق الإنسان علمه البيان والهمة الهدى والتبيان الخ خ أثرية سنة ١٢٧١ هـ برقم (١٢٦٧).	أبو عبد الله إبراهيم بن محمد نفظويه المتوفى سنة ٣٢٣ هـ (انباء الرواة ١: ١٧٦، بغية الوعاة: ١٨٧، شذرات الذهب ٢: ٢٩٨).
أبو القاسم عبد الله بن عبد العزيز البغدادي المتوفى سنة ٢٥٥ هـ.	شرح بانت سعاد
طبع بتحقيق هلال ناجي بالكويت مكتبة العلا سنة ١٤٠١ هـ في ١٧٦ صفحة (صاحبة ١: ١٩٧).	محمد بن حسن الأحوال المتوفى نحو سنة

عبدالله محمد الحبشي، جامع الشروح والحواشي، (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروخة في التراث
 الإسلامي وبيان شروحه)، الجزء الأول، 1425/2004 أبو ظبي، ص 376-377 ISAM 130564.

051197
 25 TEM 2006

مرسى أبو ذكري (معاصر)	١٣٥٥ هـ (الأعلام ٧: ١١٠).
بانت سعاد في مرآة الآداب والنقد ط مصر سنة ١٤٠٦ هـ	الإستسعاد شرح قصيدة بانت سعاد (مطبوع).
وعلى بانت سعاد تخاميس وتشايطير عدة لجماعة من الأدباء والعلماء منهم:	محمد بن محمد العراقي المتوفى ١٣٥٩ هـ (معجم المطبوعات المغربية: ٢٣٨)
أبو الفضل يوسف بن محمد بن يوسف التوزري المعروف بابن النحوي المتوفى سنة ٥١٣ هـ (كحالة ١٣: ٣٣٤).	حديقة أزهار زهير في شرح بانت سعاد ط فاس سنة ١٣٢٨ هـ
... تخميس بانت سعاد خ دار الكتب المصرية (١٦٤٦٨).	سیدی بن أحمد بن حبت الغلاوي المتوفى ١٣٧٤ هـ (بلاد شقيط: ٥٥٥)
يحيى بن حبش بن أميرك السهروردي المتوفى سنة ٥٨٧ هـ (معجم الأدباء لياقوت ١٩: ٣١٤، الوافي بالوفيات ٢: ٢١٨، وشذرات الذهب ٤: ٢٩٠).	غاية المراد شرح بانت سعاد
... تخميس بانت سعاد خ توينجن ١٣٧ / ٥، وجوتا ٢٢٢٧، وباريس أول ٤ / ٣٢٤٨ (بروكلمان ١: ٢٢٠).	أبو المحاسن محمد المدني بن محمد الغازي بن الحسن المشيشي العلمي (الأعلام ٧: ٩٤).
المارديني (معاصر للسهروردي السابق) (سزكين ٢٢٠: ٢)	لبنات الإستسعاد في شرح بانت سعاد.
... تخميس بانت سعاد خ توينجن ١٣٧ / ٥	مهدي بن علي الموسوي المتوفى سنة ١٣٨١ هـ (الفهرس الشامل: ٤٦٥).
محمد بن عبد الله المظفري المتوفى نحو سنة ٦٤٩ هـ (كحالة ١٠: ٢٤٩).	شرح بانت سعاد
... تخميس بانت سعاد خ مركز الملك فيصل بالرياض ١ / ١٤٦.	خ مهدي شمس الفقهاء بكر بلا.
الملك الأشرف خليل بن قلاوون الصالحي المتوفى سنة ٦٩٣ هـ (الأعلام ٢: ٣٢١).	محمد بن عبد الله بن الشيخ أحمد الجكني (القرن الرابع عشر) (بلاد شقيط: ٥٩١)

عبد الله عبد الواحد بن خضر (الفهرس الشامل: ٤٦٢).	شرح بانت سعاد.
شرح بانت سعاد خ الأصفية مجموع ١٦-٨.	عبد الحافظ بن علي المالكي المتوفى سنة ١٣٠٣ هـ.
عبد الله بن العكاشي الطيب... (الفهرس الشامل: ٤٧٣).	الفوائد القيومية التي جاد بها رب البرية شرح بانت سعاد
شرح بانت سعاد خ بوهار ٤٧٣.	خ جامعة القاهرة ١٠٦٠٣. طبع بالمطبعة الحميدية بالقاهرة سنة ١٣٢١ هـ في ٥٢ صفحة.
محمد بن عثمان... (الفهرس الشامل: ٤٦٤).	أيوب صبري الرومي المتوفى سنة ١٣٠٨ هـ (هدية العارفين ١: ٢٢٩، كحالة ٣: ٣٠، بروكلمان ١: ٢١٩).
شرح بانت سعاد خ جامعة أحمد بللو نيجيريا ٦٩ (٥٨).	شرح بانت سعاد
محمد بن عمر الأسبكي... (الفهرس الشامل: ٤٥٩).	(باللغة التركية) طبع استانبول سنة ١٢٩١ هـ.
شرح بانت سعاد خ الحرم المكي (٣٠٣).	مصطفى بن العربي الأيسري المتوفى سنة ١٣٣٨ هـ (بلاد شقيط: ٥٧٦)
محمد بن ماد فهوجي (الفهرس الشامل: ٤٦٤).	شرح بانت سعاد
شرح بانت سعاد خ خزنة الرباط ١٧٩٤.	مظاهر حسن الأمروهي المتوفى بعد سنة ١٣٤٧ هـ (الذريعة ٣: ٨٤).
نظام الدين بن محمد بن رستم بن عبد الله الخجندي اللاهوري... شرح بانت سعاد	شرح قصيدة بانت سعاد (بالأردو).
أوله: الحمد لله رب العالمين الخ.	محمد حسن نائل المرصفي المتوفى سنة ١٣٥٣ هـ (كحالة ٩: ٢٢٤).
أحمد مختار بن محمود بن يوسف باشا الوزير الشهير بملايك المتوفى سنة ١٣٠٠ هـ (هدية العارفين ١: ٢٩٠).	القول المراد من بانت سعاد

عبدالله محمد الحبشي، جامع الشروح والحواشي، (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروخة في التراث
 الإسلامي وبيان شروحه)، الجزء الأول، 1425/2004 أبو ظبي، ص 376-377 ISAM 130564.

عبدالله محمد الحبشي، جامع الشروح والحواشي، (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروخة في التراث
 الإسلامي وبيان شروحه)، الجزء الأول، 1425/2004 أبو ظبي، ص 376-377 ISAM 130564.

051197

EYÜP SABRİ PAŞA

-
- 1 AYSEL LEVENT, Eyüp Sabri Paşa ve Miratü'l Haremeyn'e göre hicaz, Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

 - 2 AYŞE HÜMEYRA SARAÇ, Eyüp Sabri Paşa'nın Mahmûdu's-Siyer adlı eserinde Hz. Peygamber'e dair nakledilen fevkalade haller -Mekke dönemi- (İbn Hişam ve Darîr'in anlatımlarıyla mukayeseli), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

 - 3 MEHMET AKİF FİDAN, Eyüp Sabri Paşa ve tarihçiliği, Ankara Üniversitesi, Doktora, 2008

 - 4 MUHAMMED İHSAN HACİİSMAİLOĞLU, Eyüp Sabri Paşa'nın Mahmûdus's-Siyer'i, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008